

Median kohtaamisesta

Reijo Kupiainen (2005). **Mediakasvatuksen eetos. Fenomenologinen tutkimus mediakasvatuksen etiikasta.** Acta Universitatis Lapponiensis 86, Lapin yliopisto. 158 sivua

”Mediakasvatuksen kannalta toisin katsominen, tuottava katse purkaa visuaalista representaatiota ja on pedagoginen mahdollisuus identiteetin irrottamiseksi mediakulttuurin opetus-koneesta, mahdollisuus itsetranssendenssiin. (–) Kysymys on ulkokohtaisen analyysin sijaan henkilökohtaisesta ja sitoutuvasta katseesta, jossa minä pannaan peliin ja asetetaan alttiiksi visuaalisen puhuttelulle.” (s. 146)

Näihin sanoihin tiivistyy oivallisesti Reijo Kupiaisen väitöstyön ja mediakasvatustutkimuksen ydin. Tai tarkemmin *eetos*, joka Kupiaisella tarkoittaa ensinnäkin kasvatustapahtumassa ja -ajattelussa väistämättä läsnä olevaa perspektiiviä ja asennetta, arvoja, tapoja ja perusmotiiveja. Malliesimerkki mediakasvatuksen itsepintaisesta eetoksesta, jolle väitöskirjassa haetaan vaihtoehtoa, on niin sanottu puolustautumisen, paniikin tai ruiskeen perinne, jossa media nähdään pääasiassa negatiivisena ilmiökenttänä ja kasvatustoiminta siitä eristettynä suojelualueena.

Toisekseen Kupiaisen eetos kiinnittyy saksalaisfilosofi Martin Heideggerin *éthos*-käsitteeseen, joka on peräisin kreikan kielen olinpaikkaa ja asumisen sijaa tarkoittavasta sanasta. *Éthos* on Kupiaisen sanoin totuuden paljastumisen ja näkyviin

tulemisen tila, vastuullisen näkemisen paikka, johon katsoja juurtuu ja jota hän pitää omanaan. Juuri tähän yllä olevassa lainauksessa viittaa henkilökohtainen, sitoutuva katse: pyrkimys rakentaa omaa paikallista ymmärrystä ja kaihtaa mediakulttuurin tuputtamia valmiita merkityksiä. Heideggerilaisittain on vapauduttava *kenen tahansa* (das Man) näkymästä, jota teknologian ja televisuaalisuuden hallitsema aikakautemme tuottaa.

Media, kokemuksellisuus ja sosiaalisuus

Myös Kupiaisen tutkimuksen lähtökohtana on huoli modernista, läpensä teknistyneestä ja medioituneesta kulttuurista, jossa kokemuksemme on etäännytynyt kuviksi ja elämismaailmamme sulautunut tajuntateollisuuteen. Mutta vailla pelkoa ja paniikkia. Poliitikkojen, opettajien ja vanhempien lukuisten lyhytjanteisten moraalilausemien sijaan Kupiainen pyrkii ymmärtämään ihmisen kokemuksellista mediasuhdetta ja hakemaan tasapainoista maailmassa oloa, johon kuuluvat median tarjoamat elämykset ja itseilmaisun mahdollisuudet. Opitun kriittisyyden ja suojautumisen sijaan hän hahmottaa lähtökohtia mediapedagogialle, joka on Albert Borgmannin sanoin *fokaalista*.

Kupiaisen eetoksessa keskeistä on kokemuksellisuus ja sosiaalinen yhteisyys. Tietty ”kodillinen” ja omaehtoinen ymmärtäminen, joka ei vain

luovu teknis-tieteellisestä, laskevasta ajattelusta, vaan konstituoitui uudelleen ihmisen media- ja teknologiasuhdetta.

Nimensä ja rajauksensa mukaisesti Kupiaisen väitös avautuu kohti mediakasvatuksen perustuksia rakentavaa filosofiaa ja eettistä ajattelua, eikä luonnollisestikaan toimi vinkkipankkina käytännön kasvatustyöhön. Kuitenkin *Mediakasvatuksen eetos* on koko ajan lujasti kiinni käytännössä teoretisoidessaan ensisijaisesti arkipäiväistä, jokapäiväistä olemassaoloamme. Kupiaisen näkökulmat, ideat ja positiot kehkeytyvät hermeneuttis-fenomenologisessa käsittekehelyssä, mikä takaa kysymysten perimmäisyyden; miten media ilmenee elämismaailmassa, miten kohtaamme mediatekstin ja -teknologian, miten ihminen toteutuu ja kasvaa ihmiseksi mediakulttuurissa ja median käytäjänä.

Erityinen tutkimuskysymys työssä kuuluu, mitä Heideggerin eksistenssifilosofia voi tarjota mediakasvatukselle. Ja tämän kysymyksen ympärille Kupiainen kokoaa tarkkanäköisiä pohdintojaan lähinnä kolmelta alueelta: tekniikan filosofiasta, kasvatuksen ja sivistysteorian perinteestä ja visuaalisen kulttuurin tutkimuksesta. Lähestymistapaa voi kutsua monitieteiseksi, mutta mediakasvatuksen kontekstissa se on ennen muuta virkistävän filosofinen. Kuten alun sitaatista käy ilmi, tavoitteeksi muodostuu kulttuurisen kuvarepertuaarin ja valmiin tulkittuneisuuden

rajojen ylittäminen, mitä Kupiainen käsitteellisesti tarkentaa tuomalla yhteen sellaisia filosofiaa, kasvatustutkimusta ja mediatutkimuksesta ammentavia muotoiluja kuin Kaja Silvermanin ”tuottava katse” ja Shaun Gallagherin ”itsetranssendenssi” yllä.

On selvää, ettei lyhyt arvio

tee oikeutta palkitulle väitöskirjalle, joka on selväpiirteisenä ja eheänä kokonaisuutena tarkoitettu omaksuttavaksi kanteesta kanteen. Heideggerin ajattelua pidetään usein vaikeana ja hämäränä, mutta Mediakasvatuksen eetoksen läpi suodattuneena se ei sitä ole. Suurimmat mystifikaatiotkin Kupiainen

purkaa selväjärkisesti. Kaikkiaan teos johdattelee lukijaansa taitavasti, johdonmukaisesti ja ihailtavan tiiviisti läpi haastavan aihepiirinsä. Ja kuten eetokseen sopii, intensiivinen luku-kokemus avaa éthoksen – kasvun paikan.

JUSSI KAISJOKI